

počini što slična“. I kad je došao u Rim, ne htjede provesti svakovih zakona, koji su za tim išli, da se što prije pomogne biednim stališem. Malo vremena iza toga našli Scipiona jutrom mrtva u postelji. Otaj razoritelj Kartage i Numancije — ne dobi ni javna pogreba...

Čudno bi bilo pripoviedati takove sgođe, a ne pomisliti pri tom na ideju pravednosti, koja no traži odmjenu dobra i zla čina. Historija je puna takvih primjera, gdje je za zlim činom sliedila namah odmjena kao grom za bljeskom. To se dađe pokazati u svih važnih ma i kako zamršenih pojavih historičnih: poimence pako u propasti raznih naroda i država.

Razumieva se samo sobom, da će se takvom sгодom morati reći i to, kako su takvi narodi i države riešili u drugom pogledu, poglavito pako u pogledu kulturnom, zadaću svoju. Ovo će biti potrebno zato, da si gdjekoj lahkoumni mladić nebi možda pomislio: „Kad je taj narod propasti morao — neću da se za nj zanimam!“

Rokosmo spreda, da ideja pravednosti nalazi svoju kulminaciju u pitanju o smrtnoj kazni. Zdrav nazor i u tom pogledu moći će nedvojbeno historik u mladeži razviti. Poviest ima dosta takovih primjera. Da spomenemo samo odsudu Marije Stuartove, Karla I. englezkoga kralja. Zrinjskoga i Frankopana. Svaki od ovih slučajeva imat će se etički drugačije prosuditi... Historik bi dakle morao poznavati i kazneno pravo? Toliko bi svakako morao znati o pravu, koliko o tom etika uči.

Ali pitanje o emancipaciji valjda se neće moći uporabiti u poviesti? Hoće i ono. Tamo, gdje smo aplicirati mogli pitanje socijalno, ondje će nedvojbeno naći mjesta i pitanje žensko: reć bi da su oba ova pitanja uzko sraštena; oba su proizvod kolizijâ istih etičnih ideja. U državi rimskoj poslie punskih bojeva raste s bogatstvom i razkalašenost mužkaraca